

Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Spor Medyasında Kadın

*Cihan AKKAYA, **Yılmaz KAPLAN

Akdeniz Üniversitesi, Antalya / TÜRKİYE,

*Edebiyat Fakültesi, e-mail: cihanakkaya1981@gmail.com

** Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, e-mail: ykaplan@akdeniz.edu.tr

Özet

Kadın-erkek eşitsizliği, toplumun pek çok alanı gibi, spor medyasında da görülmektedir. Bu eşitsizliğin kökeninde, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi bulunmaktadır. Koca ve Bulgu'ya göre (2005) spor, toplumsal cinsiyete dayalı bir kültürel pratik olarak incelenmelidir. Özellikle yarışma sporları, erkeklik ve kadınlıkla ilgili çok güçlü mesajlar taşımaktadır. Spor, geleneksel olarak, erkeksi cinsiyet rolü özellikleri gerektiren bir erkek etkinliği olarak görülmekte ve üstün sportif performans, erkeklikle eşdeğer kabul edilmektedir. Spor medyası da, bu roller bağlamında yayın yapmaktadır. Bu çalışmada, kadının spor medyasındaki yeri, Türkiye örneğinde tartışılacaktır. Bu çalışma, amacı açısından betimleyici, kapsadığı zaman açısından dönemsel, kullanılan teknik açısından da literatüre dayalı bir kuramsal tartışmadır. Spor medyası, erkek egemenliğinde olan bir alandır ve hayatın birçok alanından daha fazla erkeklerin hâkimiyetinde kalmıştır. Spor medyasının okuyucuya yansıttığı haber ve yorumlarda; kahramanlar, çoğunlukla erkeklerden oluşmaktadır. Kadınların çok az yer aldığı spor medyasına, en çok ilgi erkekler tarafından gösterilmektedir (Özsoy, 2008). Medyada, spor haberlerinde, kadın sporlarının büyük ölçüde mevcut olmayışı ve kadın bedeninin cinsel açıdan değer biçilecek nesnelere olarak yer alması, iş gücü ve ev gibi alanlarda bulunan toplumsal ve maddi eşitsizliklerin anlamlı bir yeniden üretimidir (Rowe, 1996). Türk toplumunda da kadınlar daha çok ev içi alan ve onun uzantıları ile ilişkili görülürken, erkekler ise daha çok kamusal alanla ilişkili görülmektedir. Toplumsal cinsiyet önyargılarının ve bu önyargılara dayalı cinsiyetçi davranışların, çoğunlukla kadın bedeni üzerinden yürütüldüğü düşünülmektedir. Kadın bedeni, spor medyasında bir gösteriş malzemesi olarak kullanılmaktadır. Başarılı olan kadın sporculara yönelik haberlerde, "kadınlık" özellikleri ön plana çıkarılmaktadır. Medya, sporda kadın başarısını sıra dışı bir durum olarak tanımlamakta ve sporda kadını, ikincil konuma sokan yargıları pekiştirmektedir (Koca; Bulgu, 2005).

Anahtar Sözcükler: toplumsal cinsiyet, spor, medya, kadın

Women in Sports Media in the Context of Gender

*Cihan AKKAYA, **Yılmaz KAPLAN

Akdeniz University, Antalya / TURKEY,

*Faculty of Literature, e-mail: cihanakkaya1981@gmail.com

** School of Physical Education and Sports, e-mail: ykaplan@akdeniz.edu.tr

Abstract

Inequality between women and men, as many spaces of society, is also seen in the sports media. At the root of this inequality, there is the effect of gender roles. According to Koca and Bulgu (2005) sports, should be examined as a gender based cultural practice. In particular, competition sports have strong messages about masculinity and femininity. Sports, traditionally, seen as a male activity, requires masculine gender role characteristics and superior sporting performance is considered as equivalent with masculinity. Sports media broadcasts in the context of these roles. In media, in sports news, largely non availability of woman sports and appearance of female body as a sexual object, is significant reproduction of social and financial inequality which situated in fields like labor force and home (Rowe, 1996). Also in Turkish society, women are mostly seen in relation to domestic fields and its spaces, while men are mostly seen in relation to public space.

Key Words: gender, sports, media, woman

Giriş

Kadınların, spora katılım düzeylerinin ve biçimlerinin erkeklerden daha düşük ve farklı olduğu, spor ortamında dezavantajlı konumda buldukları belirtilmektedir (Koca; Bulgu, 2005).

Kadının toplumda duygusal, fiziksel ve bedensel açıdan zayıf görülmesi, sporun daha çok erkeklikle bağdaştırılması, onun spordaki yerini, erkeklere göre zorlaştırmaktadır.

Toplumsal ve kültürel yeniden üretim sürecinin en önemli bileşenlerinden biri, toplumsal cinsiyetin yeniden üretilmesidir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek arasındaki toplumsal ve kültürel farklılığı içermekte ve toplumsal cinsiyetin yeniden üretimi bu farklılıkların sürdürülmesine işaret etmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramının, sporun toplumsal analiziyle ilgili yapılan çalışmalarda yer alması gereken toplumsal, kültürel ve tarihsel bir kavram olduğu belirtilmektedir. Spor ortamındaki iktidar ilişkilerini anlayabilmek için, spor da toplumsal cinsiyete dayalı bir kültürel pratik olarak incelenmelidir. Özellikle yarışma sporları, erkeklik ve kadınlıkla ilgili çok kuvvetli mesajlar taşımakta ve spor, geleneksel olarak erkeksi cinsiyet rolü özellikleri gerektiren bir erkek etkinliği olarak görülüp, üstünsporitif performans erkeklikle eşdeğer kabul edilmektedir (Koca; Bulgu, 2005).

Bu çalışmada betimleyici, literatüre dayalı bir kuramsal tartışma yapılarak; kadının spor medyasındaki yeri, Türkiye örneğinde incelenecektir.

Bulgular ve Örnekler

Koca ve Bulgu'ya göre (2005), son yıllarda spordaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin nedeni, her zaman, biyolojik cinsiyet ile açıklanabilir. Fakat, kadın ve erkek sporcuların sporda yaşadıkları deneyimlerin farklı olması, sadece biyolojik cinsiyet kavramı ile açıklanamaz. Biyolojik cinsiyete dayalı eşitsizlikler, birer mit olarak görülmekte ve bu anlayış, mitlerin gerçekliğe dönüşmesine neden olmaktadır. En önemli mitlerden biri, kadınların, bedenleri göz önüne alınarak, özellikle ağır sportif etkinlikleri kaldıramayacak kadar zayıf varlıklar olarak görülmeleridir. Bu nedenle, gerek yarışma sporlarına katılan kadınların, gerekse de daha çok rekreatif amaçlı sporlara katılan kadınların spor deneyimlerini açıklama noktasında, toplumsal cinsiyet kavramının önemi bulunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet düzleminde, kadının spor deneyimini meşrulaştıran ideolojik süreç, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farkla ve bu farkın yarattığı erkek üstünlüğü düşüncesi ile başlamaktadır. Cinsiyetler arası biyolojik farklılıkla kadın, erkek üstünlüğü karşısında öteki olarak tanımlanıp, toplumsal olarak ikincil konuma itilmektedir. Kadının spordaki ikincil konumu, biyolojik farklılığı besleyen sportif etkinliğin algılanma ve değerlendirilme biçimi ile yakından ilişkilidir. Sportif etkinlik, yüksek düzeyde performans, üstün fiziksel özellikler, yetenek, başarı, hırs ve rekorlarla tanımlandıkça ve spor pratiği bu tanımların dışında kalanlara kısıtlamalar getirdikçe, biyolojik farklılıklar normalleştirilerek toplumsal olarak kadını ikincilleşmeye götürmektedir. Burada belirleyici olan, erkek bedeni karşısında ötekileştirilen kadın bedenine cinsellik yoluyla vurgu yapılması ve kadın sporunun cinsellik içeren, cinselliği çağrıştıran bir alana dönüşmesidir (Koca; Bulgu, 2005).

Türkiye'de de spor, Türkiye modernleşme tarihinin bir parçası olarak ele alındığında, tıpkı modernleşme sürecinin kendisi gibi, seçkin erkeklerin öncülüğünü yaptığı bir saha olarak

karşımıza çıkmaktadır. Erkeklerin egemenliği altındaki bu alanda kadınlar, belirli şartlarla yer almaktadır. Bu noktada, kadınlardan kendi cinslerine atfedilen estetik ve ahlaki değerlere zarar vermemeleri beklenmekte ve kadınlardan kadınlık imgesine ve etiğine uygun davranmaları beklenmektedir (Yarar; Özgüven; Cantek, 2009:492).

Kısacası spor, erkekliğin toplumsal inşasında yer alan temel alanlardan biridir. Spor tarihine bakıldığında, kolaylıkla görülebilecek olan erkek egemen yapı, bugün medya aracılığıyla yeniden üretilmektedir.

Özsoy'a göre (2008:203) "spor gibi erkek egemenliğinde olan bir alan da medyadır. Birbirlerine ihtiyaç duyan ve birbirlerini tamamlayan iki alan olan medya ve spor, hayatın birçok alanından daha fazla erkeklerin hâkimiyetinde kalmıştır. Spor medyasının okuyucuya yansıttığı haber ve yorumlarda kahramanlar çoğunlukla erkeklerden oluşmaktadır. Kadınların çok az yer aldığı spor medyasına en çok ilgi, erkekler tarafından gösterilmektedir." "Sporun genelindeki erkek egemen yapı, spor medyasının yapısına da yansımış, sporla ilgili haberlerin objelerinin çoğunluğunun erkeklerden oluşması; spor medyasındaki muhabir, yazar, editör gibi görevlerin de çoğunlukla erkekler tarafından yürütülmesi sonucunu doğurmuştur." (Özsoy, 2008:205)

Medyanın kadın sporculara yer verme biçimi ile ilgili, farklı boyutlarda yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların büyük bir çoğunluğunda, kadın sporcuların medyada erkek sporculara oranla sayıca daha az temsil edildiği ve temsillerin toplumsal cinsiyet içeriğine sahip olduğu ortaya konulmuştur. Birçok araştırmada, erkek sporlarının medyada sunum biçimlerinin hegemonik erkekliği yansıttığı ve kadın sporlarının da bu bağlamda daha az sunulduğu ve önemsizleştirildiği ortaya konulmuştur (Arslan; Koca, 2006).

Arslan ve Koca (2006) "Kadın Sporcuların Yer Aldığı Günlük Gazete Haberlerinin Sunum Biçimi"ne yönelik yaptıkları araştırmada; Hürriyet, Zaman ve Cumhuriyet Gazetelerinin 2004 yılı Ağustos ayı içindeki toplam 2103 spor haberinin % 8.56'sının kadın sporcuların yer aldığı haberlerden, %79.98'inin erkek sporcuların yer aldığı haberlerden ve %11.46' sının da karma spor haberlerinden oluştuğunu belirlemişlerdir.

Araştırmada, kadın sporcuların yer aldığı spor haberleri ile ilişkili yapılan içerik analizi sonucunda, kadın sporcuların yer aldığı spor haberlerinin % 20' sinde belirgin olarak toplumsal cinsiyet rolleri (zorunlu heteroseksüellik) ile ilişkili ifadeler yer verildiği sonucunu elde etmişlerdir.

Bu araştırmada elde edilen verileri destekleyen pek çok güncel örnek verilebilir. Örneğin medyada, özellikle kadın voleybolculara yönelik özel bir ilgiden (!) söz edilebilir. Kadın voleybolcular, spor medyasında sık sık fiziksel özellikleri ile gündeme getirilmektedirler.

Örneğin;

"Fenerbahçe'yi yıkan güzel!" başlıklı haber:

"...Avrupa Şampiyonlar Ligi Finali'nde kupayı alan Volley Bergamo'nun smaçeri ünlü İtalyan voleybolcu Francesca Piccinini güzelliğiyle göz kamaştırıyor. Son 10 yılda Şampiyonlar Ligi kupasını altı kez kazanan ekibin içinde yer alan Piccinini, özel hayatı ve verdiği cesur pozlarla gündemden inmiyor." (7 Nisan 2010) (<http://cadde.milliyet.com.tr>)

Görüldüğü gibi, medyada söz konusu kadın sporcunun bedeni ve güzelliği ön plana çıkarılmaktadır. Kadınsal özellikleri, sportif başarısının önüne geçmektedir.

Ahmet Çakar: “Bikini giyerim”...

Fenerbahçe'nin, Şampiyonlar Ligi'nde, Sevilla ile oynayacağı maç öncesi, eski bir hakem ve futbol yorumcusu olan Ahmet Çakar'ın bir programda (4 Mart 2008, Show Tv. Altıpas Programı) “Fenerbahçe bu turu geçerse, bikini giyip programa çıkarım” demesi, o dönemde medyayı meşgul etmişti. Fenerbahçe'nin turu geçmesiyle, gözler Ahmet Çakar'a çevrilmiş ve Çakar'ın sözünü tutması beklenmişti. Çakar'ın bikiniyle montajlanmış fotoğrafları da taraftar sitelerinde, gazetelerde yer almıştı.

Çakar'ın bikini giymeyi bir iddia konusu yapması, kadına yönelik önyargıyı ve futbol dünyasına hâkim olan erkek egemenliğini de yansıtmaktadır. Bu olayın sonrasında da erkek futbol yazarlarının, yorumcuların ve taraftarların bir hemcinslerinin bu şekilde “küçük düşmesinden” keyif duymaları çarpıcıdır.

Türkiye'de futbolun bir erkekoyunu olarak görüldüğü, kadınlıkla ilişkilendirilen her türlü değer ve simgenin küçük düşürücü kabul edildiği söylenebilir. Bu cinsiyetçi bakış, bugün futbol dünyasında oldukça yaygın ve etkilidir.

Kadının “beden” olarak görülmesi...

Kadınlara, erkeklerin çok büyük ölçüde egemen olduğu spor medyasında, bazen sadece “konu mankeni” olarak nitelenebilecek, tamamen “pasif” ve “görüntü” amaçlı yer verilmesi de söz konusu olabilmektedir. Bu duruma en iyi örneklerden biri, 2006 yılında, Show Tv'de yayımlanan “İddialı Yorum” adlı program gösterilebilir. Programda, üç erkek futbol yorumcusu, o hafta oynanacak maçları tartışırken, programdaki kadın sunucu ise, sadece yorumları izlemekte ve kendisine söz hakkı verildiğinde konuşabilmekteydi. Kameranın en iyi görüntü alabildiği bir yere oturtulan sunucu, büyük ölçüde erkeklerin izlediği programda, “fiziksel” olarak yer alabiliyordu...

Ümit Özat ve Simge Fıstıkoğlu arasında geçen diyaloglar: 24 Eylül 2012...

Eski bir futbolcu ve şimdilerin futbol yorumcusu Ümit Özat ile yine bir spor/futbol yorumcusu, sunucusu olan Simge Fıstıkoğlu arasında Habertürk televizyonunda yayımlanan Bizim Stadyum programında geçen, kavgayla karışık diyaloglar, bir kadının, futbol dünyasında nasıl görüldüğüne iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Diyaloglardan bazı örnekler vermek gerekirse;

Ümit Özat: Ben sizle futbol konuşmam...

Ümit Özat: Futbol erkek oyunudur...

...

Ümit Özat: Bana futbolu anlatır mısınız? Antrenman bilgisi, bir anlatır mısın? Bildiğiniz kadarıyla...

Simge Fıstıkoğlu: Bana mı diyorsunuz? Hayır anlatmam.

Ümit Özat: Bilmiyorsunuz ki...

Simge Fıstıkoğlu: Ben size bilgimi kanıtlamak zorunda değilim. Size burada hiçbir şey kanıtlamak zorunda değilim.

...

Ümit Özat: Ben nasıl bir bayanla el örgüsünü, yemek konusunu konuşamazsam, onun yatkın

olduğu dallarda... Kadınla da futbol konuşmam.

Ümit Özat:...kime sorarsan sor, akli dengesi yerinde olan her insan "Kadınlar da erkekler kadar futboldan anlar" cümlesini kabul edemez.

Simge Fıstıkoğlu: Bu kadar saçma bir cümle duymadım. Cinsiyetçi ve kadınları aşağılayan bir cümle bu...

Bu diyaloglarda da görüldüğü gibi, kadına karşı bir tahammülsüzlük, hoşgörüsüzlük söz konusudur. Kadın, bir spor/futbol arenasında, erkekler arasında yer alıp fikirlerini beyan etse de, bu dünyada yer almaya çalışsa da, toplumun kadına yüklediği özelliklerle yüklü önyargılardan kendini kurtaramamakta, görüşleri değersiz ve geçersiz görülebilmektedir.

Sonuç

Türk toplumunda da, diğer toplumlarda olduğu gibi, kadın daha çok ev içi alan ve onun uzantıları ile ilişkili görülürken; erkek ise daha çok kamusal alanla ilişkili görülmektedir. Yarattığı bu rol ayrımında, erkeklik ideolojilerinin belirleyici ve egemen olduğu söylenebilir. Kadınları spor ve fiziksel etkinliklerden alıkoyan ya da belirli sınırlara hapseden; erkeğin gücü ve kadının zayıflığına yönelik biyolojik farklılığa dayanan söylemlerdir.

Toplumsal cinsiyet önyargılarının ve bu önyargılara dayalı cinsiyetçi davranışlarının çoğunlukla kadın bedeni (bedensel olarak zayıflığı, bedensel görünümü) üzerinden yürütüldüğü düşünülmektedir. Kadının bedeni, spor medyasında bir görüntü zenginliği olarak kullanılmaktadır. Başarılı olan kadın sporculara yönelik haberlerde, "kadınlık ve dişilik" özellikleri ön plana çıkarılmaktadır.

Kadınların yer aldığı spor haberlerinin, sayısal olarak, erkeklerin yer aldığı spor haberlerinden daha az olduğu, araştırmalarla ortaya koyulmuştur. Kadınların yer aldığı spor haberleri ile erkeklerin yer aldığı spor haberleri arasında, spor dalı bakımından da bir farklılık bulunmaktadır. Spor medyasında çoğunlukla, "futbol" ve "erkek" haberleri yer almaktadır. Bu, spor medyasını çoğunlukla erkeklerin izlemesinin hem nedeni hem de sonucudur.

KAYNAKLAR

Arslan B, Koca C. (2006). "Kadın Sporcuların Yer Aldığı Günlük Gazete Haberlerinin Sunumuna Dair Bir İnceleme" Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe J. of SportSc., 17 (1),1-10.

Koca C, Bulgu N (2005). "Spor ve Toplumsal Cinsiyet: Genel bir bakış" Toplum ve Bilim, 103, s.163-184.

Özsoy S (2008). "Türk Spor Medyasında Kadın" Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe Journal of Sport Sciences, 19 (4), 201-219.

Rowe D (2006). Popüler Kültürler: Rock ve Sporda Haz Politikası, Çev: Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Yarar B, Özgüven H. Petra, Cantek F (2009). "Türkiye Modernleşme Tarihine Sporcu Kadınların Gözünden Bakmak: Cumhuriyet Tarihi Boyunca Kadınların Spor Yoluyla Toplumsal Kimliklerini Kurma Serüvenleri", Karaelmas 2009 Medya ve Kültür Der: Nurçay Türkoğlu, Sevilen Toprak Ağaoğlu, Urban Kitap, s.479-495.